

BIEGUNKA (178) *sb f*

e oraz a jasne.

sg *N* biegunka (27). ◊ *G* biegunki (10). ◊ *D* biegunce (4). ◊ *A* biegunkę (117). ◊ *L* biegunce (10). ◊ *pl* *D* biegunk(a)m (3). ◊ *A* biegunki (5). ◊ *I* biegunkami (1). ◊ *L* biegunk(a)ch (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Biegunka, rozwolnienie, zaburzenia żołądkowo-jelitowe; lienteria Murm, BartBydg, Mącz, Calep, Cn; coeliolisia Murm, BartBydg; fluxus (fluxio) ventris BartBydg, Calep, Cn; profluvium alvi Mącz, Cn; diarrhoea Calep, Cn; intestinorum solutio Murm; intestinorum levitas BartBydg; alvus coeliacus, dissolutio stomachi, morbus intestinorum Mącz; alvi purgatio Calep; alvus cita, a. liquida, coeliacus, morbus, foria, pantices, praeceps alvi exinanitio, proluvies alvi, resolutio alvi, rheumatismus ventris Cn (175) : Murm 69; BartBydg 82; Też ieft dobry balsam na biegunkę ktora pochodzi z zimnych s flegmiftich wilkości, iako ieft lienteria ktora pochodzi z zażiębienia [!] żołądka/ tak iŝ pokarm wychodzi rychło z żołądka nucz ŝie niemieniącz wnim áni trawiącz *FalZioł* I 22a; Krew wielbłądowa na biegunkę y wŝelkim niemoczam ciekącym pomaga *FalZioł* IV 7c; Też ołowianey barwy vrina bywa w biegunkach długich/ y teŝ w cieczeniu Emoroid *FalZioł* V 2v; O biegunce gdy przez dziecię bieży *FalZioł* V 38, I 4c, [115²]d, II 11a, III 13c, V 8v, (33); *Mącz* 58d, 132b, 193b, 401b; Niegdyfye toŝ żywoth wilgością álbo lipkością zbytnią rozmięczy/ iŝ biegunká człowieká zemdli *SienLek* 101; onę iuchę kto pije/ biegunki pozbędzie. *SienLek* 101v; day choremy [!] ieść/ od biegunki go wyzwoliŝ. *SienLek* 102; Biegunki Konfkiéy léczenie *SienLek* Aaaa, 101, 102 [3 r.], 102v, 172v, Sv, (19); áczkolwiek Fállopi/ ná biegunki y choroby inŝe dawał *Oczko* 22, 13v, 15; *SkarŻyw* 160; *Calep* 57b, 318b, 602b; Moŝeŝ nieboŝe od chłóŝty nie puchnąć/ Lecŝ nie przyrzekam/ ŝebyŝ nie miał cuchnąć. Bo rády z prętká nábáwią biegunki/ Támte fráŝunki. *KlonFlis* H.*

W charakterystycznych połączeniach: biegunka bieży, jest komu przyda(wa) się (2), przychodzi, zemdli; biegunkę cirpieć, cirpiący (2), czynić; dawać na biegunkę, nabawić biegunki, pić od biegunki, pomagać na biegunkę, (2) pomoc w biegunce, pozbyć biegunki, przykładać dla biegunki, ucinać biegunkę, wyzwolić od biegunki, wzbudzić biegunkę; biegunka długa, nagła, żywotowa; dobry naprzeciw(ko) biegunce (4), na biegunkę, w biegunce (2), użyteczny naprzeciwko biegunce.

*Zwrot: »(za)sta(no)wić, zastanawiać, ustanowić biegunkę, zastanawiający biegunkę« [szyk zmienny] (58): Teŝ biegunkę zaŝtanowiŝ/ gdy będzieŝ w thim maczał gębkę á na żywot przykładać *FalZioł* I 62a; biegunkę zaŝtanawia ktora przychodzi z oŝtrego á z mocnego lekarŝtwa ktore przilipa do żołądka/ á tak vtawiczną purgacją á ŝzkodliwą czyni *FalZioł* I 67d; ábowiem zaŝtanawia każdą biegunkę/ y krew ze wszelkie⁸⁰ mielcza płynącą. *FalZioł* I 80d, I 4c, 21b, 85c, 90c, 92b, (47); *Alvum sistere, Biegunkę záŝtanowić. Mącz* 396b; *Costitit alvus, Záŝtanowia ŝie biegunká. Mącz* 396c; Wŝelką biegunkę záŝtáwiŝ ieŝli daŝz choremu/ Ráki rzeczne ŝurowo wierciáne z wodą pić *SienLek* 102; mocnie to pićie biegunkę ŝtánowi/ ták czerwóną iáko y białą. *SienLek* 102v, 101v, [6 r.], 102.*

*Zestawienia: »biegunka biała; biała biegunka« (3:2) : zá biały biegunki/ s pomocą przyŝpieŝzay *SienLek* 101, 100, 102v [2 r.], Sv. Cf »(za)stanowić biegunkę«.*

*»biegunka żółta«: then plaŝtr przyłożony na żołądek/ wraczenie kolericzne zaŝthanawia/ y biegunkę żółtą vcina. *FalZioł* III 27d.*

a. *Czerwonka, dyzenteria; tormina Mącz, Cn; dysenteria Calep, Cn; morbus edacitatis Cn (45)* : á tak odyma żywot, y czyni, biegunkę to iest rozpułzczenie żywota z cieczeniem krwi *GlabGad H2v; HistAl H4v; Mącz 458d; Calep 346*; Y trafiło lię że oćiec Publiufzow leżał w gorączce y w biegunce. *WujNT Act 28/8*.

Zwrot: »biegunkę, zastanawiać, (za)stanowić« [*szyk zmienny*] (31): A kto by miał czyrwoną niemocz á požiwał nalienia tey łobody [...] załtanawia biegunkę *FalZioł I 12a*; polewka z nich [*plonek suchych*] pita/ moczenie łtanowi biegunkę krwawą. *FalZioł V 86, I 27a, 38b, 55b, 95b [2 r.] 100d, (29); SienLek 102v [2 r.]*. Cf »biegunka albo czyrwona niemocz«.

Zestawienia: »czerwona biegunka« : Náuká leczenia Czerwonkę biegunkę [!]. *SienLek 103 źp*.

»czyrwona biegunka; biegunka czyrwona« (18 : 7): precz [*pozimkowa wodka*] wrzody wnętrzne goij/ biegunkę czyrwoną łthanowi *FalZioł II 9c*; zmieszać tę żywiczę z łokiem przęłlkowym á pić/ czyrwoną biegunkę zwirzchniech thrzew poźlą załtanawia *FalZioł III 30d, I 35d, 38b, 140d, III 21a, V 51 (22); SienLek 100, 102v, Sv*. Cf *Zwrot*.

»biegunka krwawa; krwawa biegunka« (11 : 4): Sok tego ziele z winem zmieszany/ krwawą biegunkę y każdą inřą: załtanawia moczenie *FalZioł I 115b*; pomaga krwawą biegunkę maiączym. *FalZioł IV 20b, I 27a, 59c, III 26c, 36b, V 86 (12); SienLek 102v, 102v marg; Oczko 23*. Cf »biegunka albo czerwona niemocz«, »czyrwonka albo biegunka krwawa«.

Szeregi: »czyrwonka albo biegunka krwawa« (2): Czerwonkę álbo biegunkę krwawą/ thym załtanowić możesz *SienLek 102v, 102v marg*.

»biegunka (krwawa) albo (i, to jest) czerwona niemocz« (3): załtanawia biegunkę krwawą to iest czyrwoną niemocz. *FalZioł I 27a; HistAl H4v*; zemdleni y zárażeni ná drogach wřawáli/ drudzy biegunkami/ y czerwonymi niemocami márli *StryjKron 432*.

2. Hemoroidy (1) :

Zestawienie: »czerwona biegunka« : Haemorrhoids, Czerwona biegunká *Mącz 152a*.

3. Miesiączka, menstruacja (1) :

Zestawienie: »biegunka miesięczna«: omocz w tym łwitek bawełny/ á kaź precz do macicze włóżyć, Załtanowisz tym obyczaiem biegunkę miesięczną oney niewiařty. *FalZioł V 28*.

*** *Dubium (1)* : Gonorrhoea - Czerwona niemocz. biegunka. *Calep 460a*.

Synonimy: 1. cieczenie, drzystawka, purgacyja, sraczka, trztaczka; **a.** *czyrwonka*, »czyrwona niemocz«; 3. *miesiącznica*.

Cf **BIEŻĄCZKA**